

POVEZANOST KRIMINOGENIH RIZIKA I POTREBA S KRIMINALNIM STILOVIMA RAZMIŠLJANJA

Dalibor Doležal

Ljiljana Mikšaj-Todorović

Odsjek za kriminologiju
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

SAŽETAK

U ovom radu analizira se povezanost između upitnika Psihološki inventar kriminalnih stilova razmišljanja (*Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles - PICTS*) (Walters, 1995) te Inventara za razinu nadziranja (*Level of Service Inventory-Revised - LSI-R*) (Andrews i Bonta, 1995). Upitnik LSI-R već je ranije evaluiran u hrvatskom zatvorskom sustavu te je pokazao zadovoljavajuća metrijska svojstva. Polazi se od hipoteze o pozitivnoj korelaciji rezultata na upitniku PICTS i upitniku LSI-R. Prema teoriji životnog stila (Walters, 1990), rezultati na upitniku LSI-R koji upućuju na visok stupanj kriminalnog životnog stila trebali bi biti povezani s visokim rezultatima na upitniku PICTS. Uzorak ispitanika sastoji se od 399 muških zatvorenika (min. dob = 19, maks. dob = 60, $M = 31,8$, $SD = 8,22$) koji su bili stacionirani u Odjelu za dijagnostiku i programiranje tretmana Službe za programiranje, praćenje i vrednovanje izvršenja kazne zatvora u Zagrebu između ožujka 2004. i lipnja 2005.

Hipoteza je testirana temeljem dviju regresijskih analiza (iz programa SPSS v.13) pri čemu je suma rezultata na LSI-R upitniku uzeta kao kriterijska varijabla, a čestice na upitniku PICTS, odnosno jedanaest faktora na istom upitniku kao prediktorske varijable. U oba slučaja konstatirana je statistički značajna povezanost. S obzirom da je riječ o pilot istraživanju, rezultati u ovom radu poslužili su kao temelj za poboljšanje postupaka u istraživanju povezanosti kriminalnih rizika i potreba i kriminalnih stilova razmišljanja u glavnom istraživanju.

Ključne riječi: LSI-R, kriminalni stilovi razmišljanja, zatvorenici

1. UVOD

Sintagma «kriminogeni rizici i potrebe» proizvod je suvremene kriminologije nastao u nastojanju stručnjaka da pronađu što učinkovitije načine klasificiranja počinitelja kaznenih djela. Osnovni cilj njihova klasificiranja je što točnija procjena vjerojatnosti (rizika) da oni neće ponovo činiti kaznena djela nakon penalnog tretmana. To znači što točnije upoznati obilježja koja su determinirala kriminalno ponašanje s jedne strane i obilježja na koja tijekom tretmana treba djelovati (tretmanske potrebe) s druge, kako bi se maksimalno smanjila vjerojatnost povrata. Stoga su u novijoj povijesti kriminologije poznati brojni sustavi klasifikacije koji se i dalje razvijaju (Hendrick i Lachance, 1990; Motiuk i Brown, 1993; Harer, 1994; Baumer, 1997.; Motiuk i Blanchette, 1997). U ovom radu kriminogeni rizici i potrebe procjenjuju se Inventarom za razinu nadziranja (*The Level of Supervision*

Inventory - Revised - LSI-R) kojeg je razvio Andrews (1982) i koji ima neke prednosti u odnosu na ostale klasifikacijske sustave koje detaljnije opisuje Damjanović (2000, 16, 27-28).

Stupanj kriminogenih rizika i potreba kod počinitelja kaznenih djela, zasigurno je, između ostaloga, povezan sa specifičnim stilovima razmišljanja. Ta povezanost je centralna tema ovog rada. Osnovno teorijsko ishodište za njezino očekivanje je Waltersova (1990) teorija kriminalnog životnog stila prema kojoj je kriminalni stil razmišljanja to čvršći što je osoba više uključena u kriminalni životni stil. Istodobno, procjene kriminogenih rizika i potreba pokazale su da je njihov viši stupanj povezan s dugotrajnijom kriminalnom karijerom odnosno recidivizmom (Motiuk i Brown, 1996; Hanson, 1997; Baumer, 1997) što, prevedeno na jezik teorije kriminalnog životnog stila, znači veću uključenost u kriminalni životni

stil. Očekivanje navedene povezanosti je, dakle, logično, čak ne u smislu utvrđivanja njezinog postojanja, već utvrđivanja strukture povezanosti kriminalnih stilova razmišljanja i stupnja rizika i potreba. Kako je predviđanje kriminalnih rizika i potreba temeljni zadatak pravosudnih tijela i tijela izvršenja kaznenih sankcija radi odluka o sankcioniranju ili postupanja tijekom izvršenja sankcija, poznavanje kriminalnih stilova razmišljanja u počinitelja kaznenih djela mogao bi biti jedan od dragocjenih elemenata predviđanja tih rizika i potreba. O rizicima i potrebama računa vode sudovi pri odlučivanju o zavodskoj ili izvanzavodskoj sankciji, a tijela izvršenja kaznenih sankcija posebno su zainteresirana zbog odabira tretmanskih metoda i postupaka, procjena rizika za bijeg ili za odlučivanje o uvjetnom otpustu i slično. Do sada struktura povezanosti između kriminogenih rizika i potreba te kriminalnih stilova razmišljanja prema dostupnoj literaturi nije bila predmetom ispitivanja.

Stil razmišljanja je karakterističan način na koji neka osoba obrađuje informacije. To je način stjecanja znanja, organiziranja misli, formiranja stajališta i mišljenja, primjene vrijednosti, rješavanja problema, donošenja odluka, planiranja i izražavanja sebe prema drugima (Albrecht, <http://karlalbrecht.com/mindextheory.htm>). Postoje različite klasifikacije stilova razmišljanja prema različitim kriterijima, no za populaciju počinitelja kaznenih djela karakterističan je tzv. kriminalni stil razmišljanja koji je to čvršći što je osoba više uključena u kriminalni životni stil (Walters, 1990; Walters, 1996). White i Walters (1989) definiraju kriminalni životni stil kao obrazac življenja koji uključuje neodgovorno i samoudovoljavajuće ponašanje uz kršenje pravila u međuljudskim odnosima. Prema tome, kognitivni aspekt kriminalnog stila razmišljanja počiva na nizu vrlo izraženih kognitivnih pogrešaka. Kognitivne pogreške su razmišljanja koja se prepoznaju tijekom neodgovornog ponašanja. Ovakvo razmišljanje vodi prema samo-destruktivnom ponašanju koje u konačnici može voditi prema kriminalnom ponašanju. Potrebno je reći kako svi ljudi imaju određene kognitivne pogreške i kako tu činjenicu treba stalno imati na umu. Primjerice, svi imaju određene strahove, no ono što je sporno jest priroda tih strahova i način na koji izlaze na kraj s njima. Tako je bitna i priroda kognitivnih pogrešaka i način na koji ljudi izlaze na kraj s njima.

Kognitivne pogreške prisutne su svugdje u životu. Smatraju se «pogreškama» isključivo iz perspektive osobne odgovornosti i kuta gledanja društva. Svaka se pogreška mora prvo razumjeti sama za sebe,

a tek onda povezivati s ostalima. Odgovornost je definirana izvan granica legalne ubrojivosti ili nekriminalnog statusa pojedinca i odnosi se na čitav njegov životni put koji je rezultirao eliminiranjem pogrešnih obrazaca mišljenja i učenja novih (<http://www.cssd11.k12.co.us/springcreek/>). Definiranjem i klasificiranjem kognitivnih pogrešaka među prvima su se bavili Yochelson i Samenow (1976; 1985) koji su kasnije revidirani (http://www.choicesoforegon.com/thinking_errors.htm) kao i mnogi drugi autori (Hawkins i Hastie, 1990; Kubany i Manke, 1995; Kubany, 1997).

Kako teorijsko ishodište ovog rada čini prije spomenuta teorija kriminalnog životnog stila, kriminalni stil razmišljanja ispitivan je pomoću verificiranog (opisano u poglavlju 2.2. Instrumenti) instrumenta pod nazivom Psihološki inventar kriminalnih stilova razmišljanja (Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles - PICTS) kojeg je razvio sam autor ove teorije (Walters, 1995.). U svojim ranijim radovima Walters (1990:130) je osam skala na PICTS nazvao kognitivnim pogreškama da bi ih kasnije (Walters, 1995) nazivao preklapajućim obrascima razmišljanja ili kriminalnim stilovima razmišljanja.

Cilj je rada temeljem navedenih upitnika analizirati povezanost između kriminalnih stilova razmišljanja i kriminogenih rizika i potreba. Polazi se od hipoteze o pozitivnoj korelaciji između PICTS i LSI-R. Sukladno Waltersovoj (1990) teoriji životnog stila rezultati na LSI-R koji indiciraju viši stupanj uključenosti u kriminalni životni stil trebali bi biti povezani s višim rezultatima na PICTS (izraženijim kriminalnim stilom razmišljanja, odnosno kognitivnim pogreškama). Eksplorativno će se utvrditi struktura te povezanosti. S obzirom kako je ovdje riječ o pilot istraživanju (glavno istraživanje, na preko 500 ispitanika uz izmjene i dopune instrumentarija kako je sugeriralo pilot istraživanje, je u tijeku) ovdje se željela utvrditi održivost Waltersove (1995) teorije kriminalnog životnog stila na području kognitivnog funkcioniranja kriminalne populacije. Preliminarne obrade mogle bi također ukazati na poboljšanja postupaka u istraživanju povezanosti kriminogenih rizika i potreba i kriminalnih stilova razmišljanja u glavnom istraživanju.

2. METODE

2.1. Uzorak ispitanika

Uzorak čini 399 svih muških zatvorenika starih između 19 i 60 godina ($M = 31.8$, $SD = 8.22$) koji su se u razdoblju između ožujka 2004. godine i lip-

nja 2005. godine nalazili u Odjelu za dijagnostiku i programiranje tretmana Službe za programiranje, praćenje i vrednovanje izvršenja kazne zatvora radi prolaska kroz proceduru koja će rezultirati kreiranjem individualnog programa postupanja tijekom izdržavanja zatvorske kazne.

2.2. Instrumenti

U ovom radu koriste se dva instrumenta kreirana za punoljetnu kriminalnu populaciju koji čine dio velike baterije instrumenata za potrebe projekta kojeg je ovaj rad dio.

Upitnik LSI-R sastoji se od 54 varijable grupirane u 10 cjelina čime teorijski mjeri ključna područja za procjenu rizika i potreba (kriminalna povijest, školovanje-zaposlenje, financije, obitelj - brak, smještaj, slobodno vrijeme - rekreacija, druženje, problemi ovisnosti, emocionalne interferencije, te stavovi - orijentacija). Ta područja omogućavaju tretmanskom osoblju prepoznavanje posebno problematičnih područja u prijestupnikovom životu, te usredotočavanje na njih. Upitnik popunjava educirani voditelj intervjua. Čestice se boduju sustavom 0-1 i zbrajanjem se dobiva ukupan rezultat koji je suma broja bodova na sve 54 čestice. Mjerenja pouzdanosti Upitnika u kao i u Hrvatskoj potvrđuju primjenjivost Upitnika kako slijedi:

Tablica 1: Mjere pouzdanosti upitnika LSI-R u različitim istraživanjima

Autori	Alpha koeficijent	N
Bonta i Matiuk (1985)	.71	164
Bonta i Matiuk (1986)	.77	580
Andrews i sur. (1983)	.64	192
Andrews i Robinson (1984)	.72	598
Bonta, Matiuk i Kerr (1985)	.82	152
Stevenson i Wormith (1987)	.90	61
Wadel i sur. (1991)	.79	279
Faulkner i sur. (1992)	.88	296
Budanovac i Mikšaj-Todorović (2000)	.88	312
Damjanović (2000)	.87	207

Metrijske karakteristike LSI-R utvrđene su u istraživanju Damjanovića (2000).

Analiza mjernih karakteristika LSI-R (tablica 2) pokazala je da je njegova pouzdanost visoka pod svim modelima mjerenja. Najviši koeficijent je Guttman-Nicewanderova lambda, a zadovoljavajuće su i procjene pod image i mirror image modelom. Cronbach-Kaiser-Caffreyeva alpha također je vrlo visoka, kao i standardna mjera pouzdanosti rtt 7. Ovo posljednje znači da je rezultat na upitniku opravdano izraziti kao sumu bodova. Vrlo je visoka i reprezentativnost skale, a homogenost je izrazito niska, što je i očekivano jer ova skala mjeri deset različitih područja.

PICTS je razvio Walters (1995). S obzirom na činjenicu kako se on nije rabio suviše često, a u Hrvatskoj se rabi po prvi put, slijedi opis njegovog razvoja. Njegova inicijalna verzija (1.0) načinjena je 1989. godine i imala je 32 čestice, 4 čestice za svaki od stilova razmišljanja koje su se nalazile na skali Likertovog tipa s 3 grupe (slažem se, nisam siguran i ne slažem se). Godinu dana kasnije instrument je poboljšan (verzija 2.0) s dodatne dvije skale (konfuzija, obrana) te razdvajanjem kategorije «slažem se» na dvije zasebne kategorije: slažem se i veoma se slažem. Tako je dobivena skala s 4 kategorije: veoma se slažem, slažem se, nisam siguran, ne slažem se. Godine 1992., instrument je ponovno revidiran u verziju 3.0, u kojem je broj čestica za svaku skalu povećan s 4 na 8. Kontrolne skale (Walters, 2001), faktorske skale (Walters, 1995) i skale sadržaja (Walters, 2002a) dodane su kasnije. Nedavno (Walters, 2002b) je načinjena još jedna revizija upitnika (verzija 4.0) koja je korištena u ovom radu. Ona sadrži ukupno 80 čestica svrstanih u dvije kontrolne skale, skali Konfuzije (Cf) i skali Obrane (Df) i osam skala stilova razmišljanja (Opravdavanje, Rezanje, Ovlaštenje, Orijehtacija ka moći, Sentimentalnost, Superoptimizam, Kognitivna indolencija i Diskontinuitet). Svaka skala može rezultirati rasponom bodova 8-32.

Također, dobivene su četiri faktorske skale (Izbjegavanje problema, Interpersonalna nasrtljivost, Samo-asertivnost/Samozavaravanje i Poricanje štete), dvije faktorske skale općeg sadržaja

Tablica 2: Mjerne karakteristike upitnika LSI-R

Homogenost	Guttman-Nicewander	Ocjena donje granice pouzdanosti	Donja granica pouzdanosti pod image modelom	Gornja Granica pouzdanosti pod image modelom	Cronbach-Kaiser-Caffrey	Donja granica pouzdanosti pod mirror image mod.	Gornja granica pouzdanosti pod mirror image mod.	Standardna mjera pouzdanosti	Reprezentativnost
0,09	0,94	0,89	0,89	1,00	0,87	0,73	0,98	0,85	0,85

(Trenutačno kriminalno razmišljanje i Prijašnje kriminalno razmišljanje), te jedna posebna faktor-ska skala (Strah od promjene).

Pouzdanost i reprezentativnost PICTS izračunate na ovom istom uzorku u jednom ranijem radu (Doležal, 2007) su vrlo visoke (0.940 i 0.892), dok je homogenost nešto niža (0.163).

Tablica 3: Pouzdanosti upitnika PICTS pod nekoliko modela mjerenja (Doležal, 2007)

Svojsvene vrijednosti image matrice kovarijanci i homogenost	0.412
Guttman-Nicewanderova mjera pouzdanosti	0.966
Ocjena donje granice pouzdanosti	0.933
Donja granica pouzdanosti pod image modelom	0.933
Gornja granica pouzdanosti pod image modelom	0.999
Cronbach-Kaiser-Caffreyeva mjera pouzdanosti	0.947
Donja granica pouzdanosti pod mirror image modelom	0.875
Gornja granica pouzdanosti pod mirror image modelom	0.996
Standardna mjera pouzdanosti	0.940
Koeficijent reprezentativnosti testa	0.892
Standardna mjera homogenosti testa	0.163

Osim ranije navedene Waltersove (2002b) faktorske analize na različitim uzorcima i temeljem različitih obrada podataka rađeno je više faktorskih analiza uglavnom na skalama PICTS (Egan i sur., 2000; Palmer i Hollin, 2003; Palmer i Hollin, 2004).

Na ovom uzorku faktorizaciju na česticama PICTS načinio je Doležal (2007) uporabom programa PCOMPA kao dijela statističkog paketa IR. Kao kriterij ekstrakcije korišten je kriterij PB, a ekstrahirane glavne komponente rotirane u kosu orthoblique poziciju. Ekstrahirano je jedanaest statistički značajnih komponenti: faktor odgađanja i nezavršavanja započetih poslova te neusredotočenosti na trenutne aktivnosti (F1), faktor nekritičnog odnosa prema vlastitoj kriminalnoj aktivnosti i želje za ispravljanjem učinjenih pogrešaka (F2), faktor opravdavanja kriminalnih aktivnosti unutarnjim čimbenicima (F3), faktor neodgovornosti (F4), faktor opravdavanja kriminalnih aktivnosti (F5), faktor gubitka kontrole i vlastite spoznaje o gubitku kontrole (F6), faktor kriminalne aktivnosti kao pokazatelja uspješnosti (F7), faktor opravdavanja konzumiranja droga (F8), faktor opravdavanja kriminalne aktivnosti vanjskim čimbenicima (F9), faktor odlučnosti u dostizanju postavljenih ciljeva i nekritičan odnos prema žrtvama svojih djela (F10) i faktor umanjivanja

značaja posljedica kriminalnih aktivnosti i potrebe za kontroliranjem drugih (F11). Ova faktorizacija ne uzima u obzir Waltersove unaprijed zadane skale koje definiraju pojedine stilove razmišljanja nego glavne komponente omogućuju regrupiranje čestica koje čine PICTS čime grade nove kombinacije stilova razmišljanja.

2.3. Obrada podataka

Hipoteza je verificirana uporabom regresijske analize (SPSS v. 13).

3. REZULTATI

Načinjene su dvije regresijske analize pri kojima je sumarni rezultat na LSI-R uzet kao kriterijska varijabla. U prvoj analizi prediktorske varijable čini 80 čestica PICTS, a u drugoj 11 faktora na PICTS dobivenih na ovom istom uzorku u jednom ranijem radu (Doležal, 2007). Ovim obradama na opisani način pristupilo se zbog toga što faktorska struktura na PICST dobivena na ovom uzorku ne odgovara faktorskim strukturama Waltersovih analiza (1995; 2002b).

3.1. Povezanost sume na LSI-R s česticama PICTS

Regresijska analiza povezanosti između stupnja kriminogenih rizika i potreba i kriminalnih stilova razmišljanja najprije je načinjena na način da je sumarni rezultat na LSI-R uzet kao kriterijska varijabla, a 80 čestica PICTS-a su prediktorske.

Tablica 4. Značajnost povezanosti LSI-R (Isume) s česticama PICTS

Model	R	R ²	F	značajnost
1	,684	,468	3,459	,000

Struktura te povezanosti neće biti prikazana u tablici zbog njezine veličine.

Povezanost sume na LSI-R i čestica PICTS statistički je značajna. U pravilu, više vrijednosti na LSI-R i više vrijednosti na PICTS znače povezanost višeg stupnja rizika i potreba s kognitivnim pogreškama ispitanika (izuzetak mogu činiti neke varijable dviju kontrolnih skala, primjerice «Nisam ozbiljno mentalno bolestan»). Općenito gledano, beta koeficijenti vrlo su niski i većinom negativni, što u osnovi ne ide u prilog postavljenoj hipotezi.

Najveći pridonos u predviđanju stupnja kriminogenih rizika i potreba iz prostora prediktorskih varijabli daje šest varijabli koje su statistički

značajno povezane s prediktorom. Među njima su tri varijable s negativnim beta koeficijentima: Nemam nikakvih ozbiljnih psiholoških problema ili poteškoća (-,144), Ne vidim razloga da promijenim svoje ponašanje u ovom trenutku u životu (-,125) i Kad pogledam unatrag, bio sam prilično dobra osoba čak i kad sam činio kaznena djela (-,114). Indikativne su jer ovdje viši stupanj kriminogenih rizika i potreba nije povezan s pripadajućim kriminalnim stilovima razmišljanja. Prve dvije varijable pripadaju Waltersovim (1995) kontrolnim skalama, a treća skali Sentimentalnost.

U ostale tri varijable beta koeficijenti su pozitivni: U životu sam činio greške (,192), Kad sam bio na ulici, vjerovao sam da sam mogao upotrebljavati droge i izbjeći negativne posljedice (ovisnost, prisilno konzumiranje) koje sam uočio kod drugih (,135), Rekao sam si da nikada ne bih bio kriminalac da nisam imao tako stresan život (,163). U ovom slučaju viši stupanj kriminogenih rizika i potreba povezan je s pripadajućim kriminalnim stilovima razmišljanja pri čemu prva od navedenih varijabli pripada Waltersovoj (1995) kontrolnoj skali, druga skali Superoptimizam, a treća skali Opravdavanje.

3.2. Povezanost između stupnja kriminogenih rizika i potreba s faktorima dobivenim na PICTS

Zbog relativno nezadovoljavajućih rezultata prethodne obrade, a imajući na umu velik broj čestica

Tablica 5. Značajnost povezanosti LSI-R (Isum) s faktorima dobivenim na PICTS

Model	R	R ²	F	značajnost
1	,564	,318	16,266	,000

na PICTS, ponovo je načinjena regresijska analiza, ovaj put na način da je sumarni rezultat na LSI-R uzet kao kriterijska varijabla, a jedanaest faktora na PICTS su prediktorske. Tih 11 faktora dobiveno je na ovom uzorku u jednom prethodnom radu (Doležal, 2007) i opisano u ovom radu u poglavlju Instrumenti. Zgušnjavanjem velikog broja podataka, raste vjerojatnost smislenog načina povezivanja kriminogenih rizika i potreba s kriminalnim stilovima razmišljanja, tim prije što bi dobiveni faktori u osnovi trebali ukazivati na pojedine stilove takvog razmišljanja ili njihovu kombinaciju.

Povezanost sume LSI-R i jedanaest faktora dobivenih na upitniku PICTS statistički je značajna. Treba podsjetiti kako, u pravilu, više vrijednosti na LSI-R i više vrijednosti na faktorima PICTS znače povezanost višeg stupnja rizika i potreba s kriminalnim stilovima razmišljanja. Beta koeficijenti su uglavnom niski i u sedam slučajeva pozitivno usmjereni, a u četiri negativno. Općenito uzevši, ovo znači kako je viši stupanj kriminogenih rizika i potreba većim dijelom povezan s prisutnošću kognitivnih pogrešaka. Međutim, s obzirom na predznake beta koeficijenata ne može se utvrditi čvršća zakonitost o načinu povezanosti između kriminogenih rizika i potreba i kognitivnih pogrešaka kad je u pitanju kriminalna populacija.

Posebnu važnost u predviđanju stupnja kriminogenih rizika i potreba iz prostora prediktorskih varijabli daje pet varijabli (faktora) statistički značajno povezanih s prediktorom.

Dvije među njima imaju negativne beta koeficijente (F5 i F6): Faktor opravdavanja kriminalnih aktivnosti (-,164) i Faktor gubitka kontrole i vlastite spoznaje o gubitku kontrole (-,129). Indikativne su

Tablica 6. Povezanost LSI-R (Isum) s faktorima dobivenim na PICTS

Model		Nestandardizirani koeficijenti		Standardizirani koeficijenti	t	Značajnost
		B	Standardna pogreška	Beta		
1	(Constant)	17,348	,311		55,707	,000
	F1	,139	,417	,019	,333	,740
	F2	,797	,366	,108	2,179	,030
	F3	,145	,386	,020	,375	,708
	F4	-,404	,441	-,055	-,917	,360
	F5	-1,210	,385	-,164	-3,143	,002
	F6	-,956	,419	-,129	-2,282	,023
	F7	2,103	,415	,284	5,069	,000
	F8	1,972	,404	,267	4,882	,000
	F9	,064	,425	,009	,150	,881
	F10	-,094	,327	-,013	-,287	,774
F11	,596	,379	,081	1,575	,116	

jer ovdje viši stupanj kriminogenih rizika i potreba nije povezan s višim rezultatima na ova dva kriminalna stila razmišljanja već obratno. Dakle, kako raste stupanj kriminogenih rizika i potreba, smanjuje se tendencija opravdavanja kriminalnih aktivnosti i iskazivanja gubitka kontrole, te spoznaje o gubitku kontrole i obratno. Zbog specifičnosti čestica koje čine ova dva faktora ovaj rezultat je irelevantan za potvrđivanje/odbacivanje hipoteze o čemu će biti riječi kasnije.

Međutim, u ostale tri varijable (F2, F7 i F8) beta koeficijenti su pozitivni. To su: Faktor nekritičnog odnosa prema vlastitoj kriminalnoj aktivnosti i želje za ispravljanjem učinjenih pogrešaka (,108), Faktor kriminalne aktivnosti kao pokazatelja uspješnosti (,284) i Faktor opravdavanja konzumiranja droga (,267). U ovom slučaju viši stupanj kriminogenih rizika i potreba povezan je s kriminalnim stilovima razmišljanja što ide u prilog postavljenoj hipotezi.

4. ZAKLJUČAK

U radu se krenulo od hipoteze o pozitivnoj korelaciji između PICTS i LSI-R. Sukladno Waltersovoj (1990.) teoriji životnog stila rezultati na LSI-R koji indiciraju viši stupanj uključenosti u kriminalni životni stil trebali bi biti povezani s višim rezultatima na PICTS. Hipoteza je testirana temeljem dviju regresijskih analiza pri čemu je suma rezultata na LSI-R uzeta kao kriterijska varijabla, a čestice na PICTS, odnosno jedanaest faktora na istom upitniku, kao prediktorske varijable. U oba slučaja konstatirana je statistički značajna povezanost što generalno znači potvrdu uvodno postavljene hipoteze. Međutim, struktura povezanosti između sume LSI-R i čestica PICTS vrlo je nezadovoljavajuća.

Što se tiče strukture povezanosti između sume LSI-R i jedanaest faktora dobivenih na PICTS, ona je vrlo indikativna. Većina beta koeficije-

nata ima pozitivan predznak, a faktori statistički značajno povezani sa sumom LSI-R jasno ukazuju na potvrđivanje hipoteze.

Dvije statistički značajne negativne veze faktora sa sumom LSI-R čine iznimnu situaciju. Naime, riječ je o faktorima opravdavanja kriminalnih aktivnosti (F5) i gubitka kontrole i vlastite spoznaje o gubitku kontrole (F6). Ne slučajno, ovi se faktori sastoje od čestica koje je autor upitnika posebno grupirao u dvije kontrolne skale, skalu Obrane i skalu Konfuzije. Ove skale u čitavom upitniku imaju više korektivnu vrijednost nego što bi mjerile kriminalne stilove razmišljanja. Takva njihova funkcija detaljno je opisana u jednom od novijih autorovih radova (Walters, 2002b). Suština njihove funkcije jest da se izbjegnju lažni poželjni ili lažni nepoželjni odgovori. Stoga nije bilo niti za očekivati da će ovi faktori načinom svoje povezanosti s kriterijskom varijablom odgovarati postavljenoj hipotezi. Drugim riječima, hipoteza se može smatrati potvrđenom.

Međutim, usprkos dobrim mjernim karakteristikama PICTS-a koje je na hrvatskom uzorku dobio Doležal (2007) i njegove očekivane povezanosti s LSI-R što, između ostaloga na zadovoljavajući način testira Waltersovu (1995; 1996) teoriju životnog stila, a imajući na umu kako su analize u ovom radu radene na pilot-uzorku, u glavnom istraživanju bilo bi dobro načiniti još nekoliko dodatnih analiza. Primjerice, bilo bi dobro načiniti faktorsku analizu temeljem rezultata na skalama upitnika što bi rezultate učinilo usporedivima s istraživanjima Waltersa (1995), Egana i sur., (2000), Palmera i Hollina (2004), a potom istražiti povezanost tako dobivenih faktora sa sumom LSI-R. Jednako tako, bilo bi dobro ponoviti ovo istraživanje, ali bez validacijskih skala pa bi se povezanost sume LSI-R i faktora na PICTS-u jasnije i još bolje ocrtala. Rezultati u ovom istraživanju ukazuju na opravdanost dodatnih analiza u glavnom istraživanju.

LITERATURA:

- Albrecht, K. <http://karlalbrecht.com/mindextheory.htm>
- Andrews, D. (1982), The Level of Supervision Inventory (LSI): The first follow up. Ontario Ministry of Correctional Services, Toronto.
- Andrews, D.A., Robinson D., (1984): The Level of Supervision Inventory Second report, A report to Research Services (Toronto) of the Ontario Ministry of Correctional Service.
- Baumer, E. (1997), Levels and predictors of recidivism: The Malta experience, *Criminology*, 35(4): 601 - 627.
- Bonta, J., D.A. Andrews (1993): The Level of Supervision Inventory: An overview, *IARCA Journal*, 5 (4): 6-8.
- Bonta, J., L.L. Motiuk (1985), Utilization of an interview - based classification instrument: A study of correctional half-way houses, *Criminal Justice and Behavior*, 12, 333-352.
- Bonta, J., L.L. Motiuk (1986), The LSI in Institutions: Toronto jail, Hamilton - Wenworth Detention Center, Ottawa - Cerleton Detention Centre, Report # 1 Toronto: Ministry of Correctional Services, Ontario.
- Bonta, J., L.L. Motiuk, K. Kerr (1985): The Level of Supervision Inventory (LSI) among Incarcerated Offenders. Report #1. Toronto: Ministry of Correctional Services. Ontario.
- Budanovac, A., Lj. Mikšaj - Todorović (2000), Faktorska analiza upitnika LSI-R. *Kriminologija i socijalna integracija*, 8(1-2): 1-10.
- Damjanović, I. (2000): Mogućnost predikcije recidivizma osuđenih osoba pomoću jednog sustava klasifikacije, Magistarski rad, Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko - rehabilitacijski fakultet, Zagreb.
- Doležal, D. (2007.), Faktorska analiza upitnika The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles, *Hrvatska revija za rehabilitaciju*, u tisku.
- Egan, V., McMurrin, M., Richardson C., Blair, M. (2000), Criminal cognitions and personality: what does the PICTS really measure?, *Criminal Behavior and Mental Health*, 10, 170-184.
- Faulkner, P., D.A. Andrews, S. Penrod (1987), Evaluation of a Client - Services Management System, Report to the Ministry Secretariat, Solicitor General, Canada.
- Hanson, R.K. (1997): The Development of a Brief Actuarial Risk Scale for Sexual Offence Recidivism. Public Works And Government Services, Canada, 1-29.
- Harer, M.D. (1994), Recidivism among federal prison releases in 1987: A preliminary report. Federal Bureau of Prisons, Office of research and evaluation, Washington, DC.
- Hawkins, S. A., & Hastie, R. (1990), Hindsight: Biased judgments of past events after outcomes are known, *Psychological Bulletin*, 107, 311-327.
- Hendrick, D., Lachance M., (1990), A profile of the young offender - early indicators of future delinquency, Canadian centre for justice statistics, 3(3),1-10.
- http://www.choicesoforegon.com/thinking_errors.htm, 28.03.2007.
- http://www.cssd11.k12.co.us/springcreek/education_program/non_traditional_education/science_of_success/thinking_errors.htm, 01.04.2007.
- Kubany, E. S. (1997), Thinking Errors, Faulty Conclusions, And Cognitive Therapy For Trauma-Related Guilt. *ABP-PNCP Clinical Quarterly*, 7(1): 6-8
- Kubany, E. S., & Manke, F. P. (1995), Cognitive therapy for trauma-related guilt: Conceptual bases and treatment outlines, *Cognitive and Behavioral Practice*, 2, 23-61.
- Motiuk, L.L., Blanchette K., (1997), Case characteristics of segregated offenders in federal corrections, Correctional Service of Canada, 1-27.
- Motiuk, L.L., S.L. Brown (1996), Factors related to recidivism among released federal seks offenders, XXVI International congress of psychology, Montreal, 1996.
- Palmer, Emma J., Hollin, Clive R. (2003), Using the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles with English Prisoners. *Legal and Criminological Psychology*, 8, 175-181.
- Palmer, Emma J., Hollin, Clive R. (2004), The use of the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles with English young offenders. *Legal and Criminological Psychology*, 9, 253-263

- Stevenson, H.E., S.J. Wormith (1987), *Psychopathy and the Level of Supervision Inventory*, User Report # 1987-25, Ottawa: Ministry Secretariat, Solicitor General Canada.
- Walters, G.D. (1990): *The Criminal Lifestyle: Patterns of Serious Criminal Conduct*, Sage Publications, London.
- Walters, G.D. (1995), *The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles Part I: reliability and preliminary validity*, *Criminal Justice Behavior*, 22, 307-325.
- Walters, G.D. (1996), *Substance abuse and the new road to recovery*, Taylor and Francis, Washington, DC.
- Walters, G.D. (2001), *Revised validity scales for the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS)*, *Journal of Offender Rehabilitation*, 32, 1-13.
- Walters, G.D. (2002a), *Current and historical content scales for the Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS)*, *Legal and Criminological Psychology*, 7, 73-86.
- Walters, G.D. (2002b): *The Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles (PICTS) - A Review and Meta-Analysis*, *Assessment*, 9(3): 278-291.
- Wandel, D., J. Hawkins, D.A., Andrews, P. Faulkner, R.D. Hoge, L.J. Rettinger, D. Simourd (1991), *Assessment Evaluation and Program Development in the Voluntary Sector*.
- White, T., G.D. Walters (1989). *Lifestyle Criminality and the Psychology of Disresponsibility*, *International Journal of Offender therapy and Comparative Criminology*, 3(33): 257-263.
- Yochelson, S., S.E. Samenov (1976), *The criminal personality: Vol I. A profile for change*, Jason Aronson, New York.
- Yochelson, S., S.E. Samenov (1985): *The criminal personality: Vol II. The change process (rev.ed.)*, Jason Aronson, New York.

RELATION BETWEEN THE PSYCHOLOGICAL INVENTORY OF CRIMINAL THINKING STYLES AND LEVEL OF SERVICE INVENTORY-REVISED

Dalibor Doležal
Ljiljana Mikšaj-Todorović
Department of Criminology
Faculty of Education and Rehabilitation Sciences
University of Zagreb

Abstract

In this paper we will analyze the relation between Psychological Inventory of Criminal Thinking Styles - PICTS (Walters, 1991) and Level of Service Inventory-Revised - LSI - R (Andrews and Bonta, 1995). LSI-R has been evaluated in Croatian prison system and has shown satisfactory metric characteristics. The hypothesis about positive correlation between results on PICTS and LSI-R will be verified. According to lifestyle theory (Walters, 1990) the results on LSI-R that indicate higher level of involvement in criminal lifestyle should be related to higher results on PICTS. The sample consists of 399 male prisoners (min. age = 19, max. age = 60, M = 31,8, SD = 8.22) stationed in the Department of Diagnostics and Treatment Programming in Zagreb Prison in the period from March 2004 to June 2005.

The hypothesis has been verified by two regression analysis (SPSS v.13). In both of analysis, summary results on LSI-R have been taken as an criteria, while predictors were items on PICTS (first analysis) and eleven factors of PICTS (second analysis). Both analyses showed statistically significant correlations. Since this is a pilot study, results in this paper have served as basis for improvement of the procedures in testing the correlations between criminal risks and needs and criminal thinking styles in the main study.

Keywords: LSI-R, criminal thinking styles, inmates